

— Εύρισκουσιν οί λόγοι των ἡχώ ;

Δυστυχῶς ναί. Ὑπεστηρίχθησαν μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας ἀπό τινας εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις· καὶ τοῦτο διὰ τὰ πολιτικὰ τούτων συμφέροντα. Ἐν γένει δὲ ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐηργετήθησαν, συμπεριφορὰ τῶν Βουλγάρων εἶνε ἀναξία εὐγενῶν καὶ πολιτισμένων ἀνθρώπων.

— Πρέπει ν' ἀποθαρρυνθῶμεν, διότι ἔχομεν ἀδιαλλάκτους ἐχθρούς; Διόλου. Μόνον ὁ μικρόψυχος ἀπελπίζεται. Ὁ γενναῖος πιστεύει καὶ ἐλπίζει, ἀγωνιζόμενος. Ἡ γενναιότης εἶνε γνώρισμα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν γενναιότητα πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀπὸ αἰώνων μὴ καταστελλομένη πρόοδος αὐτοῦ.

— Πῶς πρέπει νὰ φέρηται ὁ Ἕλλην πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ;

Πρέπει νὰ μισῇ αὐτούς.

— Ἀρκεῖ τὸ μῖσος ;

Ἦχι· πρέπει νὰ εἶνε ἕτοιμος πάντοτε, ν' ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του μὲ πάντα τρόπον.

— Εἶνε δυνατὴ ἡ σύμπραξις ;

Μάλιστα. Ἐν ἡ περιπτώσει ἐπέλθῃ δικαία συνεννόησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἐλευθερία.

— Τί εἶνε ἐλευθερία ;

Ἐλευθερία εἶνε τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἐκ φύσεως πᾶς

λογικὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἑαυτὸν μόνον κύριον, πᾶν δ' ὅ τι πράττει νὰ προέρχεται ἐκ τῆς θελήσεώς του, χωρὶς αὕτη νὰ ὑποβάλληται εἰς ξένον περιορισμὸν.

— Μέχρι τίνος σημείου προβαίνουν τα ὄρια τῆς ἐλευθερίας ταύτης;

Ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλονται τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἐλευθερία ἄλλων ἀνθρώπων.

— Εἶνε ἀπολύτως ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος;

Ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὁ ἄνθρωπος στερεῖται μέρος τῆς ἐλευθερίας του, ὑποβαλλόμενος ἐθελουσίως εἰς τινὰς περιορισμοὺς καὶ θυσίας, ἀλλὰ πράγματι κερδαίνει μᾶλλον ἐκ τούτου ἢ ζημιουῖται, διότι ἐξασφαλίζει εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐνεργειάν του διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁμοίων του.

— Πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία αὕτη;

Διὰ τῆς πολιτείας καὶ ἐν συγκεκριμένη ἐννοίᾳ διὰ τῆς κυβερνήσεως.

— Ποία εἶνε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ καλητέρα κυβέρνησις;

Ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ μόνη νὰ μεριμνήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν συμφερόντων.

— Ἐν ἡ περιπτώσει κυβερνήσις τις δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τί ὑποχρεοῦται ὁ λαὸς νὰ πράξῃ;

Ἔχει καθῆκον καὶ δικαίωμα ν' ἀλλάξῃ διὰ τῶν νομίμων μέσων κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύουσιν τοὺς πόθους του.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν ἐλευθερίαν;

Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς ἐνόησε καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐλευθερίαν, ὅσον ὁ ἐλληνικὸς. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ ἱστορία τῆς ἐλευθερίας.

— Ποία ἡ ἐπιρροή τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου;

ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐλευθερίας ἰδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν αὐτόνομοι κοινωνίαι, ὅλαι ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων πολιτῶν, ἐν

ταῖς ὁποῖαις ἤκμασαν τὰ γράμματα, αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, ὁ πολιτισμὸς ἐν γένει.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ;

Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος γνωρίζει ἑαυτόν, γνωρίζει τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ πράττῃ, δὲν περιμένει παρ' ἄλλων τὴν σωτηρίαν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν πρόσδόν του. Ἔχει πεποίθησιν μόνον εἰς ἑαυτόν. Οὕτω γίνεται γενναίτερος κατὰ τὴν ψυχὴν, φιλότιμος, ἔτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς του, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐημερίας τῆς πατρίδος του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἐπανάστασις.

— Τί εἶνε ἐπανάστασις ;

Ἐπανάστασις λέγεται ἡ ἐξέγερσις λαοῦ τινος, ζητοῦντος καλλιτέρευσιν τῆς καταστάσεώς του.

— Εἶνε φυσικὸν ἢ πολιτικὸν δικαίωμα ;

Εἶνε φυσικὸν δικαίωμα. Πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος, ἐμποδιζόμενος νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως τὰ κατ' αὐτόν, δικαιούται ν' ἀνατρέψῃ τὰ παρεμβλλόμενα προσκόμματα.

— Πᾶσα ἐπανάστασις εἶνε πάντοτε δικαία ;

Ὁχι. Δικαία ἐπανάστασις εἶνε μόνον ἐκείνη, ἡ ὁποία σκοπὸν ἔχει τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

— Ποῖα εἶνε τὰ δικαιώματα ταῦτα ;

Εἶπομεν ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα εἶνε ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσονομία,

ἡ ἰδιοκτησία, ἡ θρησκεία, ἡ παιδεία, ἡ ἐργασία καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, συντελοῦντα εἰς τὴν τιμὴν, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν εὐμερίαν τοῦ λαοῦ. Τούτων ἡ στέρησις ἐμποδίζει πᾶσαν ἐθνικὴν πρόοδον.

— "Ολοὶ οἱ Ἕλληνας ἀπολαύουσι τὰ δικαιώματα ταῦτα ;

Δυστυχῶς ὄχι. Ἀπολαύουσιν αὐτὰ μόνον οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ζῶντες, ἀλλ' ὄχι καὶ οἱ ὑπὸ ξένας κυβερνήσεις, αἱ ὅποια ἀρνοῦνται εἰς αὐτοὺς πολλὰ ἀπὸ τὰ δικαιώματα ταῦτα. Οὗτοι εἶνε οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνας.

— Ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τούτους ;

Πάντα τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἔχωσιν ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς πολῖται, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν ἀρνούμενων εἰς αὐτοὺς τὰ φυσικὰ δικαιώματα. Ἐν τῇ ἐξεγέρσει ταύτῃ κείτται ἡ ἔννοια τῆς ἐπαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Καθήκοντα Ἑλλήνων ἐλευθέρων καὶ ὑποδούλων.

— Ἐχουσι μεταξὺ των καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι Ἕλληνας ;

Μάλιστα. Ὅπως μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀργανικοῦ σώματος πρέπει νὰ ὑπάρχη σύνδεσμος καὶ σύμπραξις, οὐχὶ δὲ χωρισμὸς καὶ ἐπιδίωξις ἰδίων σκοπῶν, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ σώματος. Ἄνευ αὐτῆς, ἡ ἐθνικὴ δύναμις ἐλαττοῦται, ἐκμηδενιζομένη ἐπὶ τέλους.

— Ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν τούτων ὑποχρεώσεων, ἔχουσι καὶ ἄλλας

πραγματικωτέρας οἱ ἐλεύθεροι "Ἕλληνες πρὸς τοὺς ὑποδούλους ;

Πολλάς. Ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι "Ἕλληνες συνηγωνίσθησαν πάντοτε καὶ ἐθυσίασαν ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος.

— Ἀνεγνωρίσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ;

Πάντοτε, καὶ ὁπότε εἰς τινὰς περιστάσεις διήρεσαν αὐτοὺς πρόσκαιρα καὶ ἀντίθετα συμφέροντα, ὡς ἐν ταῖς ἀρχαίοις χρόνοις. Διὰ τοῦτο πάντα διάστασις τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐμφύλιος πόλεμος.

— Πότε ἀνεκηρύχθη ἐπίσημως κατὰ τοὺς νέους χρόνους ἡ ἐνότης τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Ἐν ἔτει 1821 ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐψήφισεν, ὅτι "Ἕλληνες εἶνε πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες.

— Ἐπραγματοποίησαν καὶ δι' ἔργων οἱ "Ἕλληνες τὸ κήρυγμα τῆς ἐνότητος τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Μάλιστα. Ἡ ἐλευθερία τοῦ σημερινοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου δὲν χρεωστεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν κατοίκων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν μέχρι τῆς σήμερον ὑποδούλων Ἑλλήνων. Οἱ Ἡπειρῶται, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θράκες, οἱ Μικρασιάται, οἱ Κρήτες καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσθησαν καὶ ἐθυσίασθησαν πάντοτε μὲν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλευθέρας σήμερον Ἑλλάδος.

— Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἀδελφούς καὶ τὴν κοινὴν πατρίδα ;

Ἡ μετ' ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας ἐμμονὴ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ἡ διηνεκὴς ἐργασία πρὸς πολιτικὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἀμφοτέρων ἐχόντων συμφέρον πρὸς τοῦτο καὶ ἡ συνδρομὴ πρὸς αὐτοὺς ἐν ἡμέραις ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

— Ὅποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς μετ' αὐτῶν συμβιοῦντας ;

Σχέσεις φιλικαί, ἐφ' ὅσον δὲν παραβλάπτονται τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα.

— Ποῖον ἄλλο καθῆκον ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς Ἕλληνας ;

Ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων αὐτῶν ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ θυσίας πρὸς τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα.

— Πῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνατροφή αὕτη ;

Ἡ ἀνατροφή τοῦ Ἕλληνοσ πρέπει νὰ εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐλληνική. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος καὶ θρησκείας. Ὁ Ἕλληνας πρέπει νὰ μένη ἀφωσιωμένος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, προσκεκολλημένος, ὅπου καὶ ἂν ζῆ, εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν προγόνων, νὰ ἐξακολουθῇ λαλῶν καὶ καλλιεργῶν τὴν ἔθνικὴν γλῶσσαν, περιφρονῶν τοὺς ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἐκ ματαιότητος λαλοῦντας ἢ ψελλίζοντας ξένας γλώσσας, μὴ ἐπιτρέπων νὰ λησμονήσωσιν αὐτὴν τὰ τέκνα του, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐκπαιδεύη κατ' ἐξοχὴν εἰς ἔθνικὰ ἐκπαιδευτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΙΔΟΟΝ

Ἐθνικαὶ Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος.

— Ποῖαι εἶνε σήμερον αἱ ἔθνικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ;

Πολλαὶ καὶ ποικίλαι.

— Ποῖαι αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν ;

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ θρησκεία, ἡ πρεσβεύουσα τὸ σύμβολον τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ ἀποδεχομένη τὰς ἐπτὰ οἰκουμενικὰς συ-

νόδους, τῆς ὁποίας ὑπέρτατος ἱεράρχης εἶνε ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν ;

Μάλιστα. Ὁ Ἑλληνισμὸς, πρὸ δέκα ἐννέα ἤδη αἰώνων, ἐξαντληθεὶς καὶ καταπεσὼν, ἀνεγεννήθη ὑπὸ τὴν εὐσεβητικὴν ἐπιρροὴν τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευμάτος. Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1453 ἐπῆλθεν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σὺν αὐτῇ ἡ ὀλοσχερὴ σχεδὸν πτώσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία περιέσωσε διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τοῦ κλήρου τὴν ἐθνικὴν κιβωτὸν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ κατακλυσμοῦ, συντελέσασα εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους.

— Οἱ ἀνήκοντες εἰς ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐπίσης τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ὀρθοδόξους ;

Βεβαίως· ἐφ' ὅσον φανερῶς ἢ κρυφίως ἐξ ἀλόγου φανατισμοῦ δὲν ἀντιμάχονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

— Ποῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ ἐθνικὸν σύμβολον παντὸς Χριστιανοῦ Ἕλληνοσ ;

Πίστις, Πατρίς.

— Ποῖαι μετὰ τὴν θρησκείαν εἶνε αἱ δυνάμεις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους
Τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Δι' αὐτῶν κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἑλλάς κατέκτησε τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἕλληνοσ ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς οὓς ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν, ἀπεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτερεῖ πάντας τοὺς ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου λαοὺς. Ἡ δεξιότης αὕτη, καταλλήλως διευθυνομένη, δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν πρῶτον παράγοντα ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

— Ποία ἄλλη ἐθνικὴ δύναμις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Ἡ ἅσα ἐθνικὴ ἐργασία, δηλαδὴ ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

— Κατὰ τί συντελοῦσι πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον ;

Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία ὑπῆρξαν πάντοτε δραστηριώτατα ὄργανα τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν. Ὄταν τὸ ἔδαφος καλλιεργῆται ἐπιτυχέστερον, ἡ παραγωγή γίνεται ἀφθονωτέρα, ὁ πλοῦτος ἄρα τοῦ λαοῦ αὐξάνει, ὡς καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ εὐημερία.

— Τί ἄλλο προσφέρουσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία ;

Παρατηρήθη ἀπὸ αἰώνων, ὅτι λαοὶ κτηνοτροφικοὶ καὶ γεωργικοὶ, ἰδίως δὲ οἱ δεῦτεροι, προσηλοῦνται μᾶλλον εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον τρέφει αὐτοὺς καὶ συντηρεῖ. Ἐντεῦθεν ἡ φιλοπατρία, ἡ ὁποία εἶνε τὸ κατ'ἐξοχὴν γνώρισμα τῶν γεωργικῶν λαῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ἦθη τῶν λαῶν τούτων εἶνε ἀπλοϊκώτερα καὶ ἀγνότερα, διότι σπανίως ἔρχονται εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ ξένων λαῶν, πολλάκις διεφθαρμένα ἐγόντων ἠθη.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ βιομηχανία εἰς τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ ;

Βιομήχανος λαός, ἐκτὸς τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον συγκομίζει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀναπτύσσεται καὶ ἐπιστημονικῶς, καὶ κοινωνικῶς, καὶ πολιτικῶς, γίνεται δ' αὐτάρκης. Διότι ἡ βιομηχανία εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἰκανότητος τοῦ λαοῦ, τῆς πνευματικῆς ἄρα αὐτοῦ δυνάμεως.

— Κατὰ τί συντελεῖ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ;

Ἡ Ἑλλάς κατιώρθωσε πολλὰ ἀπ' αἰώνων διὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ διὰ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων αὐτῆς πανταχοῦ τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Πρὶν ἢ ἡ

ἑλληνικὴ ἐπιστήμη ἐξημερώση καὶ ἐκπολιτίσῃ τόσους λαοὺς βαρβάρους, κατώρθωσε τοῦτο, εἰρηνικῶς ἐπίσης, τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ἑλληνικὴν ναυτιλίαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ τῶν μᾶλλον πολιτισμένων ἔθνων, προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατρίδα. Δυστυχῶς ἡ ναυτιλία δὲν διεκδικεῖ ἀπὸ τινος χρόνου τὴν παλαιὰν ὑπεροχὴν. Ἐγχομεν δὲ καθῆκον πάντες, κυβέρνησις καὶ ἰδιῶται, νὰ ἐργασθῶμεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτιλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Ἑλληνικαὶ Ἀποικίαι.

— Ποῖαι εἶνε αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ;

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εὐρίσκονται εἰς ξένας χώρας, πολιτισμένας καὶ ἀπολιτίστους. Αὐταὶ εἶνε κοινότητες, ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων καὶ ὑπαδούλων Ἑλλήνων, οἵτινες μεταναστεύουσιν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος προσωρινῶς ἢ διαρκῶς πρὸς ἐπιζήτησιν τύχης καὶ ἐργασίας, πρὸς ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν πρόοδον. Οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὅμως Ἕλληνες δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε ἀποικίας, οὔτε παροικίας ἑλληνικάς, ἀλλ' εἶνε μόνιμον ἰθαγενές στοιχεῖον τῆς ἀλυτρώτου εἰσέτι Ἑλλάδος.

— Ποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ;

Ἐποῖαι αἱ σχέσεις τέκνων πρὸς τὴν μητέρα.

— Ἐπιτρέπεται ν' ἀποκατασταθῶσι διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν τῇ

ὅποια μετενόστευσαν καὶ ν' ἀναθρέψωσι τὰ τέχνα αὐτῶν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῆς ;

Εἶνε τοῦτο ἔγκλημα ἔθνικῆς προδοσίας. Ὅσον καὶ ἂν εὐημερῶσι, πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα, συντρέχοντες αὐτήν, συμπονοῦντες καὶ θυσιαζόμενοι ἐν ὑστάτῃ ἀνάγκῃ.

— Ὅρσειται ἡ Ἑλλάς πολλὰ εἰς τὰ ἐν ταῖς ἀποικίαις τέχνα τῆς ;

Ἡ σημερινὴ αὐτῆς ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος ὀρσειται ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων. Ἐλευθέρα καὶ ὑπόδοιλος πατὴρ μεγάλας ἔλαβεν ὑπηρεσίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον παρὰ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀδελφῶν, ἀναλώμασι τῶν ὁποίων ἰδρῦθησαν πολλὰ εὐεργετικὰ καταστήματα.

Διατηρεῖται ζωηρὸν τὸ ἔθνικόν αἴσθημα τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων ;

Εἰς τινὰς ἐκ τούτων μάλιστα. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ τινες Κοινότητες, ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ὁποίων ἐξασθενεῖ ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, οὐκ ὀλίγοι δ' ὁμοεθνεῖς δυστυχῶς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ρωμανίᾳ, ἐν Σικελίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσι, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ πάσῃ δυνάμει.

— Πρὸς τί σημεῖον πρέπει νὰ στραφῇ σήμερον τὸ ἑλληνικὸν μεταναστευτικὸν ρεῦμα ;

Οἱ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ζητοῦντες βελτίωσιν τῆς τύχης των πρέπει νὰ διευθύνωνται κυρίως πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἐκεῖνας χώρας, ὅπου οὐ μόνον δύνανται νὰ εὐρίσκωσι στάδιον μεγαλητέρας ἐνεργείας καὶ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ προσφέρωσι σπουδαίας ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

— Ποία χώρα δεικνύεται σήμερον ὡς ἡ μᾶλλον συμφέρουσα, πρὸς

τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ στραφῇ τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἐνεργείας ;

Κατ' ἐξοχὴν ἡ Μακεδονία, τὴν ὁποῖαν ἐποφθαλμιῶσιν ἀπὸ τινος χρόνου διάφοροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

— Εἶνε συμφέροντα ἢ ἐπιβλαβῆς ἡ μετανάστευσις Ἑλλήνων εἰς ξένας χώρας ;

Κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἄλλ' ὅπως δῆποτε πάντοτε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κατὰ νοῦν ἡ ἐπιστροφή. Ὁ ἀληθὴς Ἕλληνας ὑπὲρ πάντων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του καὶ ν' ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἑλληνικὴ Ἑνότης.

— Κατὰ τίνα τρόπον δύναται σήμερον τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἱστορικὸν προορισμὸν του ;

Μόνον ὅταν κατορθώσῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἐνότητα

— Πῶς δύναται νὰ κατορθωθῇ τοῦτο ;

Διὰ τῆς συμπράξεως πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων, τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις, οἵτινες κατ' οὐσίαν ἔχουσι τὰ αὐτὰ συμφέροντα, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὴν αὐτὴν κοινότητα ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων.

— Κατὰ τί ἡ ἐνότης θέλει συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταῦ σκοποῦ τούτου ;

Ἡ ἐνότης εἶνε δύναμις· εἶνε ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅτι ταῦτα τότε ἐμεγαλουργήσαν, ὅταν εἶχον πλήρη ἐθνι-

κῆν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα, δηλαδὴ ὅταν ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦτο μία κυβέρνησις, δηλαδὴ μία θέλησις καὶ εἷς νοῦς, ἔχων ὀρισμένον πρόγραμμα, σύμφωνον πρὸς τὰ κοινὰ συμφέροντα.

— Ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας;

Πλέον ἢ ἅπασι. Οἱ Ἕλληνες τότε μόνον ἐμεγαλοῦργησαν, ὅταν ἀνεγνώρισαν μίαν ἀρχήν, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπέβηλον τὸν ἀνιώτερον αὐτῶν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθον εἰς συνάφειαν.

— Δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας ταύτης καὶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἱστορίας ἄλλων λαῶν;

Πολλά. Σύγχρονα παραδείγματα εἶνε ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία. Ὅταν αἱ δύο αὗται γῶραι ἦσαν πολιτικῶς διηρημέναι, ἦσαν ἀνίσχυροί ἐθνικῶς. Ἀλλ' ἤδη, μετὰ τὴν πλήρη αὐτῶν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἔνωσιν, ἔγειναν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

— Πιχρυσιάζει πολλὰς δυσκολίας ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν;

Μάλιστα.

— Πῶς δύναται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὑπερνικήτῃ τὰς δυσκολίας ταύτας;

Διὰ γενικῆς συνεννόησεως καὶ συμπράξεως τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ὁμοφύλων.

— Ὅποια πρέπει νὰ εἶνε ἡ συνεννόησις αὕτη;

Εἰρηνικὴ καὶ ἀμυντικὴ κατὰ τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν. Συγχρόνως δὲ προπαρασκευαστικὴ πρὸς μέλλοντα ἐθνικὸν ἀγῶνα, ὅταν ἡ ὥρα τὸ καλέσῃ, διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, εἴτε τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, εἴτε τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης ἐταιρειῶν καὶ σωματείων.

— Ποία ἔταιρεία ἐπεδίωξεν ἄλλοτε τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐνέργειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἔνωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ;

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία.

— Ὑπάρχει σήμερον ἄλλη ἔταιρεία, ἣτις ἐργάζεται δι' ὅμοιον ἐθνικὸν σκοπὸν καὶ σύμφωνα μὲ τὰς σημερινὰς περιστάσεις ;

Μάλιστα εἶνε ἡ Ἐταιρεία ὁ Ἑλληνισμός.

